

İTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

HAFTALIK
EKONOMİ BÜLTENİ
12 AĞUSTOS 2024

Ekonomide Son Gelişmeler

- 03** DÜNYA KALKINMA RAPORU 2024: ORTA GELİR TUZAĞI
- 04** UNCTAD: TİCARET VE KALKINMADA YAŞANAN TEMEL GELİŞMELER
- 06** MCKİNSEY: KÜRESEL TREND TEKNOLOJİLER VE YETENEKLER
- 08** KÜRESEL PİYASALARDA DALGALANMA
- 09** AR-GE FAALİYETLERİ İÇİN AYRILAN ÖDENEK VE HARCAMALAR
- 10** TCMB ENFLASYON RAPORU
- 11** TÜİK ENFLASYON
- 14** FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARININ REEL GETİRİ ORANLARI
- 15** SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ

“Küresel Ekonomik Refahın Artmasında Büyük Ölçüde Orta Gelirli Ülkelerin Kalkınması Rol Oynuyor”

Dünya Bankası'nın yayımladığı rapora göre orta gelirli ülkeler 6 milyar insana ev sahipliği yaparak küresel nüfusun %75'ini oluşturuyor. Bu sebeple küresel ekonomik refahın artması büyük ölçüde orta gelirli ülkelerin gelişimine bağlı. Kişi başına geliri 1.136 ila 13.845 ABD Doları arasında olan 108 orta gelirli ülkenin hedefi, önümüzdeki 20-30 sene içerisinde yüksek gelir statüsüne ulaşmakken orta-gelir tuzağı bu ülkelerin önünde büyük bir engel olmayı sürdürüyor. Raporun bulgularına göre 1990'dan bu yana yüksek gelir statüsüne geçen 34 orta gelirli ekonominin toplam nüfusu, Pakistan'ın nüfusundan (250 milyon) az. Bununla birlikte, yurt içinde artan borç, yaşlanan nüfus gibi nedenlerden dolayı bugünün orta gelirli ülkelerinin bir veya iki nesil içinde yüksek gelir statüsüne ulaşma ihtimalinin düşük olduğu belirtiliyor. Rapor, tüm ülkelerin gelişim aşamalarına göre kalkınma planlarını oluşturmaları gerektiğini belirterek, yeni bir yaklaşımla ülkelerin orta gelir tuzağından kurtulmaları için *başlat, entegre et, yinele (initiate, integrate, iterate)* ilkelerini içeren bir strateji (3İ stratejisi) öneriyor:

- ✓ 1. strateji; düşük gelirli ülkeler, yalnızca yatırımı artırmaya yönelik politikalara odaklanabilir.
- ✓ 2. strateji; bir ülkenin yurtdışından teknolojiler getirip bunları kendi sınırları içinde yaygınlaştırdığı yatırımı ve infüzyonu vurgular. Düşük-orta gelirli ülkelerdeki hükümetler, yatırım odaklı stratejilerine dünyanın dört bir yanından modern teknolojileri ve başarılı iş süreçlerini ulusal ekonomilerine aşlamak için önlemler eklemelidir. Bu, yerel sanayinin büyük bölümlerini küresel mal ve hizmet tedarikçileri olarak yeniden şekillendirmeyi gerektirir.
- ✓ Bir ülke yatırım ve teknolojinin benimsenmesini başardığında, stratejisine inovasyonu ekleyerek 3. stratejiye geçebilir. Bu stratejide ülke, sadece yurt dışında fikir almayarak bu fikirleri kendi de üretebilir. Bu durum; ekonomik özgürlük, sosyal hareketlilik ve siyasi rekabete daha fazla vurgu yapılarak şirketlerin, işlerin ve enerji kullanımının yeniden yapılandırılmasını gerektirir.

“Dünya Karmaşık Trendlerle Birlikte İlerliyor”

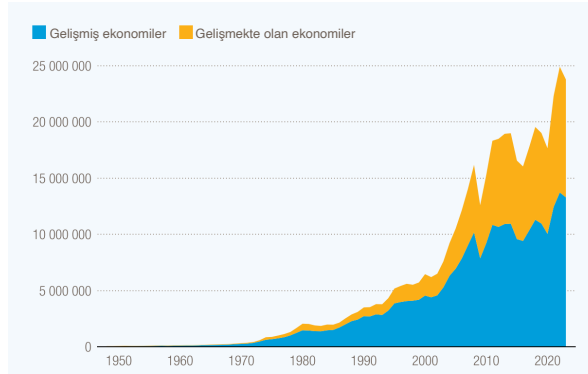
Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (UNCTAD) 60. kuruluş yıl dönümünde, küresel ticaret ve kalkınmayı şekillendiren ve etkilemeye devam edecek olan; küresel ticaret, e-ticaret, kamu harcamaları gibi temel eğilimleri geliştirmekte olan ülkeler özelinde değerlendirdi.

Sonuçlara göre dikkat çeken ilk gelişme, geliştirmekte olan ekonomilerin küresel ticaretteki paylarını artırması oldu. 1964 yılından bu yana dünya ticareti 134 kat artarak olağanüstü bir büyüme kaydetti. Bu büyüme, geliştirmekte olan ekonomilerin dünya ticaretindeki paylarını 1964 yılında %22 iken 2023 yılında %44'e çıkararak küresel değer zincirlerinde kilit oyuncular haline gelmesiyle desteklendi.

Geliştirmekte olan ekonomiler adına yaşanan küresel ticaretteki olumlu gelişmeler son on yılda uygulanan küresel tarifeleri %13'ten %7'ye kadar düşürdü. Öte yandan, uluslararası ticarete yaşanan tarife dışı önlemlerin son on yıldaki 19 puanlık yükselişi bahis konusu ülkeler adına yeni ticaret zorlukları ortaya çıkardı. UNCTAD'a göre bu durum, geliştirmekte olan ülkelerdeki işletmeler için özellikle zorlayıcı nitelikte.

Küresel ticarete yaşanan önemli değişimlerden biri de e-ticaret. UNCTAD'ın son tahminlerine göre 2022'ye kadar küresel GSYİH'nin yaklaşık dörtte üçünü oluşturan 43 gelişmiş ve geliştirmekte olan ekonomideki e-ticaret işletme satışları 2016'ya göre %60 artarak yaklaşık 27 trilyon dolara ulaştı. E-ticaret adına yaşanan tüm olumlu gelişmelere rağmen dijital becerilerin eksikliği gibi zorluklar daha çok geliştirmekte olan ülkeler adına önemli engeller oluşturuyor.

1948–2023 Arası Toplam Mal Ticareti (Cari Fiyatlarla Milyon ABD Doları)

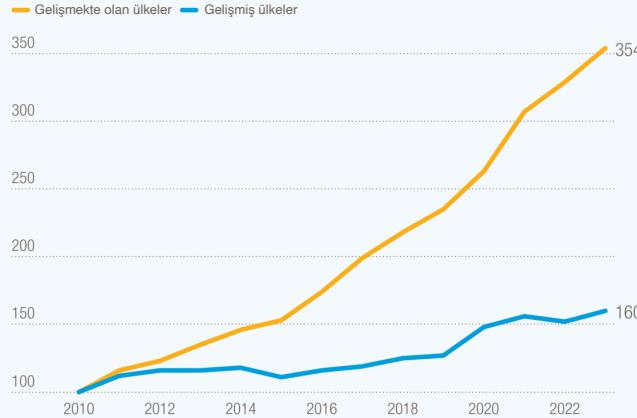
Kaynak: UNCTAD

“Kalkınmada Yaşanan Gelişmeler”

UNCTAD'a göre gelişmekte olan ekonomiler zamanla küresel ticarete kayda değer ilerlemeler kaydederek önemli bir konuma yükseldiler. Ancak emisyonlar, emtia bağımlılığı ve artan kamu borcu gibi kritik sorunlar büyük ölçüde göz ardı ediliyor.

Küresel dinamiklerde yaşanan ve gözle görülen değişimlerden biri de karbon emisyonlarında gerçekleşti. Kişi başına düşen küresel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) 1960'tan bu yana neredeyse üç katına çıkarken, CO2 emisyonları dört katına çıktı. Gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen emisyonlar artarken yüksek gelirli ülkelerde azaldı. Çevre adına gerçekleşen olumsuz gelişmelerden biri de plastik ticaretinde meydana geldi. 2005'ten bu yana iki katından fazla artış kaydeden plastik ticareti, geri dönüşüm oranlarında ise %10'un altında kaldı. Gelişmekte olan ülkelerde petrol, bakır ve buğday gibi emtialara bağımlı kalmaya devam etmesi bir diğer dikkat edilmesi gereken gelişme olarak karşımıza çıkıyor. Sonuçlara göre 1998'den 2021'e kadar emtia bağımlı ülkelerin sayısı 92'den 101'e çıkmış durumda. Emtialara olan aşırı bağımlılık, bu ülkeleri fiyat oynaklığına ve küresel şoklara karşı savunmasız hale getiriyor. UNCTAD tarafından altı çizilen son gösterge ise küresel kamu borcu oranındaki artış oldu. Küresel kamu borcu, 2010 yılından bu yana %90 artarak 2023'te 97 trilyon dolara ulaşırken gelişmekte olan ülkelerin kamu borcu ise 2023 yılında 29 trilyon dolara ulaştı.

2010-2022 Yılları Arasında Kamu Borcu Oranı (%)

Endeks 2010=100, 2010-2023

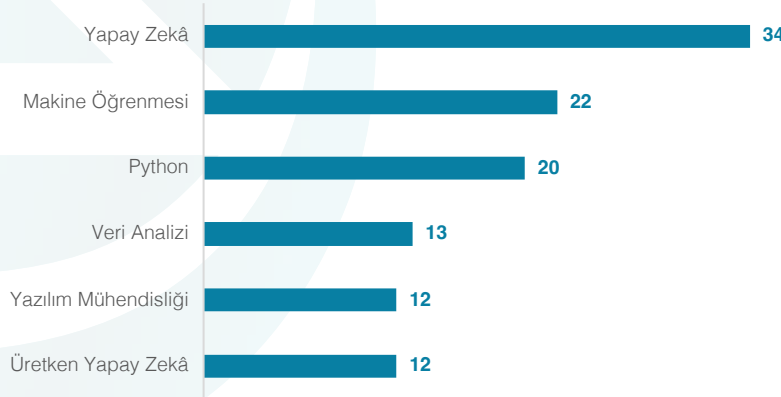
Kaynak: UNCTAD

“Üretken Yapay Zekâ İş İlanlarının %34'ünde Yapay Zekâ Yeteneği Aranıyor”

McKinsey tarafından yayımlanan “Teknoloji Trendleri Görünümü” raporuna göre yapay zekâ devrimini şekillendiren teknolojilerin başında üretken yapay zekâ ve uygulamalı yapay zekâ teknolojileri geliyor.

Üretken yapay zekâ; metin, görüntü ve müzik gibi yeni ve özgün içerikler oluşturabilen yapay zekâ sistemlerini ifade ediyor. Üretken yapay zekâ teknolojilerin potansiyelinin artması, şirketlerin bu teknolojilerden faydalanmasını sağlayacak belirli uzmanlıklara ve yeteneklere olan talebi önemli ölçüde artırdı. Bu teknolojilerden faydalanmak isteyen şirketlerin en çok talep ettiği pozisyonların başında veri bilimciler, yazılım mühendisleri ve veri mühendisleri geliyor. Bu alanlarda açılan toplam iş ilanlarının %34'ü yapay zekâ, %22'si makine öğrenmesi ve %20'si python programlama yeteneği gerektiriyor.

Üretken Yapay Zekâ İş İlanlarında Gerekli Yeteneklerin Payı (%)

Kaynak: McKinsey Digital, Technology Trends Outlook, 2024

Sektör Uygulama Örneği:

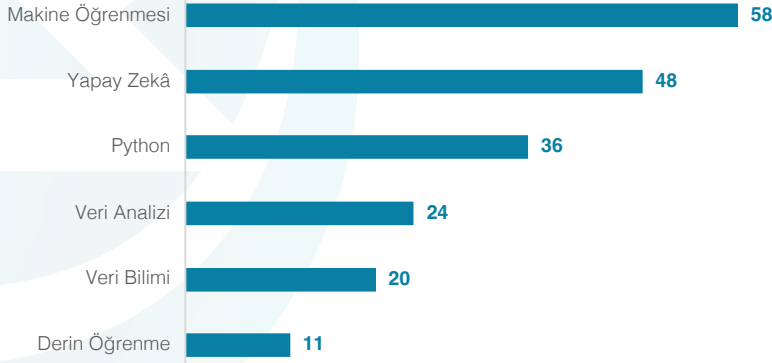
ING, Hollanda'da müşteri hizmetlerini geliştirmek için üretken yapay zekâ kullandı. Eski sohbet botları genellikle sorunların sohbetlerin %40 ila %45'ini çözebiliyordu. Böylece haftada 16.500 müşterinin canlı bir temsilciyle konuşması gerekiyordu. ING, özel bir sohbet botu geliştirerek müşterilere anında ve kişiselleştirilmiş yardımlar sundu. Yeni geliştirilen sohbet botu, ilk yedi haftada eski sohbet botuna göre %20 daha iyi performans gösterdi. Bu yeni sohbet botunun genişleyerek 37 milyon müşteriye ulaşması bekleniyor.

“Uygulamalı Yapay Zekâ İş İlanlarının %58’inde Makine Öğrenmesi Yeteneği Aranıyor ”

Uygulamalı yapay zekâ; yapay zekâ teknolojilerinin belirli endüstrilerde karşılaşılan problemlere pratik ve etkin çözümler sağlamak amacıyla kullanılmasını ifade ediyor. Uygulamalı yapay zekâ teknolojilerinden faydalanmak isteyen şirketlerin; veri bilimcilere, yazılım mühendislerine ve veri mühendislerine talebi önemli ölçüde artış gösteriyor. Bu alanlarda açılan toplam iş ilanlarının %58’inde makine öğrenmesi, %48’inde yapay zekâ ve %36’sında python programlama dili yetenekleri aranıyor.

Uygulamalı Yapay Zekâ İş İlanlarında Gerekli Yeteneklerin Payı (%)

Kaynak: McKinsey Digital, Technology Trends Outlook, 2024

“

Sektör Uygulama Örneği:

Saudi Aramco, petrol ve gaz sahalarındaki kuyu başlarına günlük beş milyardan fazla veri noktasını verimli bir şekilde analiz etmek için bir yapay zekâ merkezi kurdu. Burada kullanılan uygulamalı yapay zekâ projesi ile kesintileri önlemek ve rezerv performansını iyileştirmek için anlık uyarılar alınıyor. Yapılan analizler sayesinde saha planları ve kuyu yollarının optimize edilmesi maliyetleri milyonlarca dolar düzeyinde azaltıyor. Ayrıca yapay zekâ teknolojisi, sondaj yapılırken borularda meydana gelebilecek sıkışmaları ve diğer ekipmanlarda oluşabilecek sorunları anlık izleyerek etkin bir şekilde çözümlmesine katkı sağlıyor.

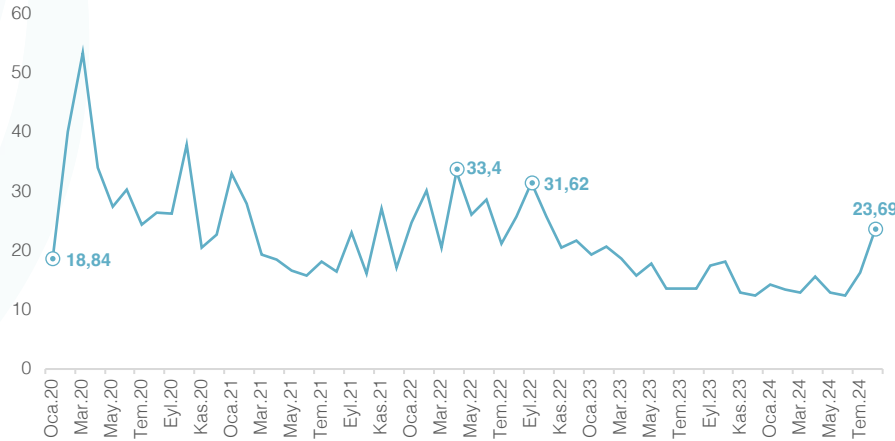
”

“VIX Endeksi Yükselişte”

Geçtiğimiz pazartesi, küresel piyasalar Japonya'nın Topix endeksinde %12'ye varan sert bir düşüşle açıldı. Bu düşüş, 1987'de “Kara Pazartesi” olarak anılan kısa süreli ancak yoğun satış dalgasından bu yana yaşanan en büyük değer kaybı olarak kaydedildi. Satışların ABD ve Avrupa'ya sıçraması, S&P 500 endeksinin %2'yi geçkin değer kaybetmesi piyasalarda panik havasına neden oldu. Piyasalarda “Korku Endeksi” olarak anılan ve S&P 500 endeksindeki zımni volatilitiyi (dalgalanmayı) gösteren VIX Endeksi ise bir önceki haftaya göre 16 puan birden artarak günlük bazda 65 puana erişti ve piyasaların yatışması ile 27,1 seviyelerine kadar geriye çekildi. Endeks, geçtiğimiz temmuz ayını ortalama 23,6 ile kapatmıştı.

Bu kısa süreli panik satış dalgasının arkasında yaklaşan durgunluk endişeleri bulunuyor. ABD'deki işe alımların keskin bir şekilde azalması ve Amerika Merkez Bankası'nın (Fed) %2'lik enflasyon hedefi doğrultusunda “yumuşak iniş” senaryosundan uzaklaşabileceği kaygıları, piyasalarda tedirginlik oluşturuyor. Avrupa Birliği'nden gelen veriler, jeopolitik gerginliklerin etkili olduğunu gösterirken özellikle Almanya gibi merkez ülkelerdeki düşük büyüme beklentileri de olumsuz piyasa beklentilerini tetikleyen faktör olarak karşımıza çıkıyor.

VIX Endeksi

Kaynak: CBOE

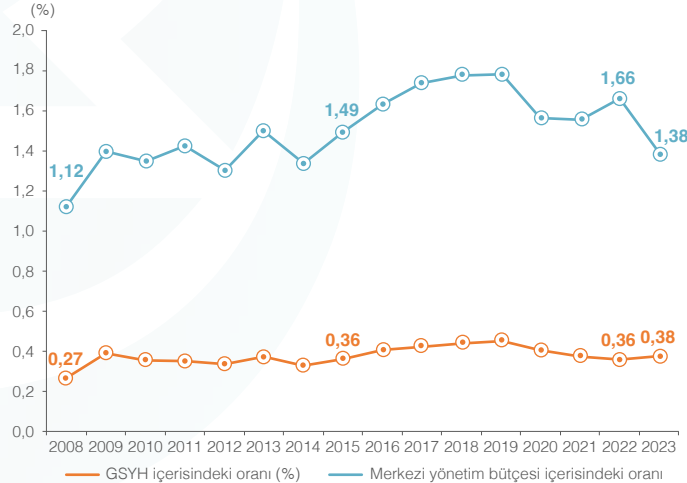
“Bütçeden Ar-Ge Yatırımlarına 98,7 Milyar TL’lik Harcama”

Merkezi yönetim bütçesi verileri kullanılarak yapılan hesaplamalara göre 2023 yılında merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge faaliyetleri için yapılan harcamalar 98,7 milyar TL olarak kaydedildi. Buna göre söz konusu Ar-Ge harcamalarının merkezi yönetim bütçesi içerisindeki payı %1,38 ve Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) içerisindeki payı ise %0,38 olarak gerçekleşti. Ayrıca Ar-Ge harcamalarında en fazla ödeneği %70,8 ile genel bilgi gelişimi için üniversiteler aldı.

Uluslararası Ar-Ge harcamalarına 2023 yılında toplam 2,2 milyar TL ayrıldı. İlgili harcamalar içerisinde en büyük payı ise 1,3 milyar TL ile Avrupa çapında yürütülen Ar-Ge programları oluşturdu.

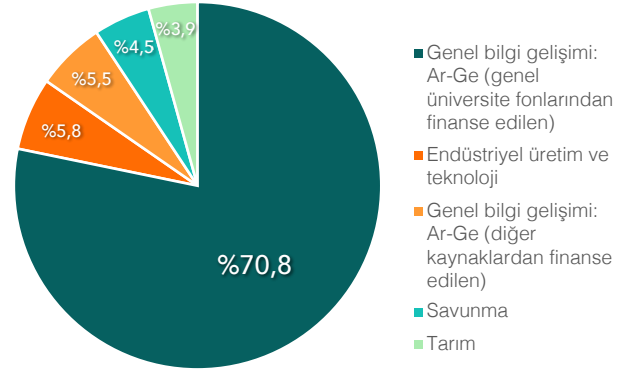
AR-GE Faaliyetleri İçin Ayrılan Ödenek ve Harcamalar

Merkezi Yönetim Bütçesinden Ar-Ge İçin Yapılan Harcamaların Payı (%)

Kaynak: TÜİK

En Fazla Harcamanın Yapıldığı İlk Beş Sosyo-Ekonomik Hedef, 2023

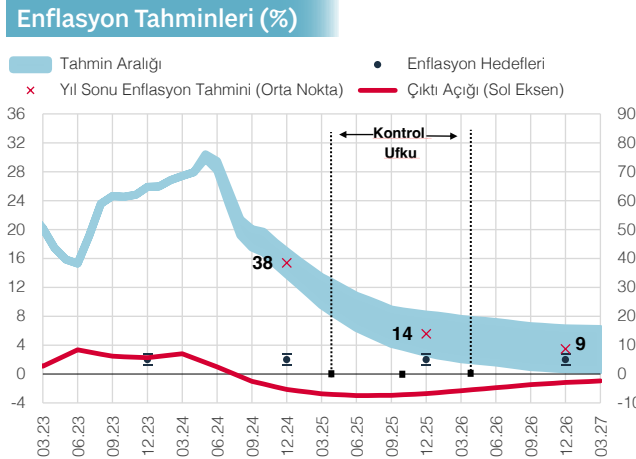
Kaynak: TÜİK

“TCMB Yıl Sonu Enflasyon Tahminini %38 Düzeyinde Sabit Tuttu”

8 Ağustos tarihinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yılın üçüncü enflasyon raporu yayımlandı. Enflasyon raporunda yer alan değerlendirmelere göre enflasyonun 2024 yılı sonunda %38, 2025 yılı sonunda %14 ve 2026 yılı sonunda %9 seviyelerine gerileyeceği öngörülmüyor. Enflasyonun ana eğiliminde öngörülerle uyumlu bir gerileme gerçekleşirken enflasyon beklentilerindeki gerilemenin ise öngörülenden yavaş olduğu vurgulanıyor. Raporla haziran ayında başlayan dezenflasyon sürecinin önümüzdeki dönemde güçlenerek devam edeceği tahmin ediliyor.

Mayıs ayında zirveye ulaştıktan sonra haziran ayında düşüşe geçen yıllık enflasyonun, temmuz ayında yüzde 61,8 ile önceki Enflasyon Raporu'nda öngörülen tahmin aralığında kaldığı görülüyor. TCMB, temmuz ayında gerçekleşen aylık enflasyonun; yönetilen-yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları ile işlenmemiş gıda fiyatlarındaki arz yönlü gelişmeler neticesinde geçici olarak arttığını vurguladı.

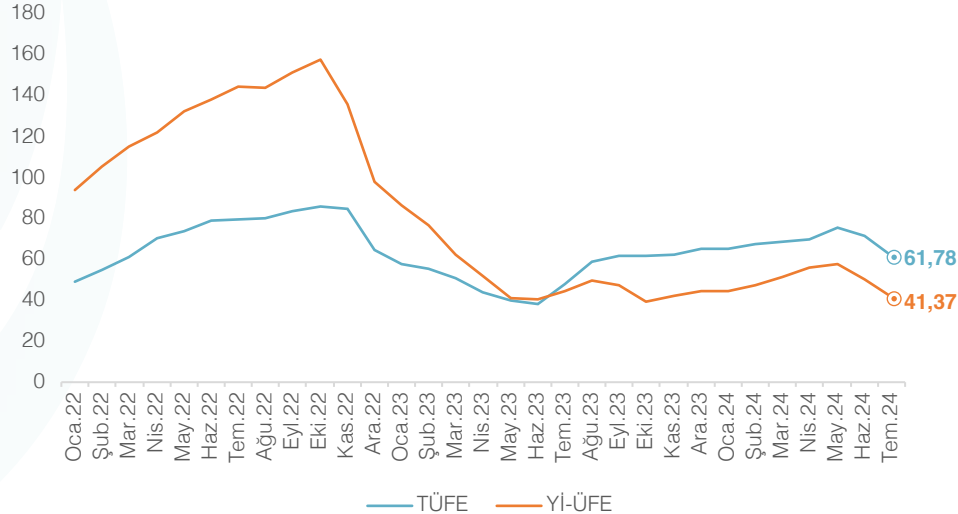
Enflasyon raporu bilgilendirme toplantısında konuşan Merkez Bankası Başkanı Fatih Karahan, yıllık enflasyonun baz etkisi nedeniyle aylık enflasyon görünümünden farklılaşacağını vurgularken yapılan değerlendirmelerde sık sık beklentilerin önemine atıf yaptı. Bu doğrultuda, MB'nin geleceğe yönelik kararlarının büyük ölçüde aylık enflasyondaki kalıcı düşüşe ve beklentilerin dezenflasyon sürecine yapacağı katkılara göre şekilleneceğini öngörüyoruz.

“TÜFE’de Yıllık %61,78 Artış”

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) temmuz ayında bir önceki aya göre %3,23, bir önceki yılın aynı ayına göre %61,78 oranında artış gösterdi. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) ise bir önceki aya göre %1,94, bir önceki yılın aynı ayına göre %41,37 oranında arttı.

TÜFE ve Yİ-ÜFE Yıllık Değişim Oranları

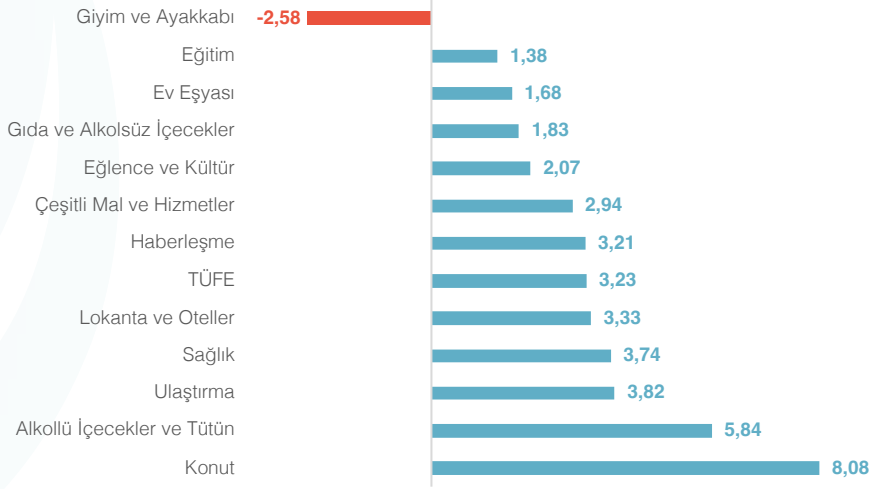

Kaynak: TÜİK

“En Yüksek Artış Yine Konut Grubunda”

TÜFE ana harcama grupları itibarıyla temmuz ayında bir önceki aya göre azalış gösteren tek grup %2,58 ile giyim ve ayakkabı iken artışın en fazla yaşandığı ana grup ise %8,08’lik artış ile haziran ayında olduğu gibi konut oldu.

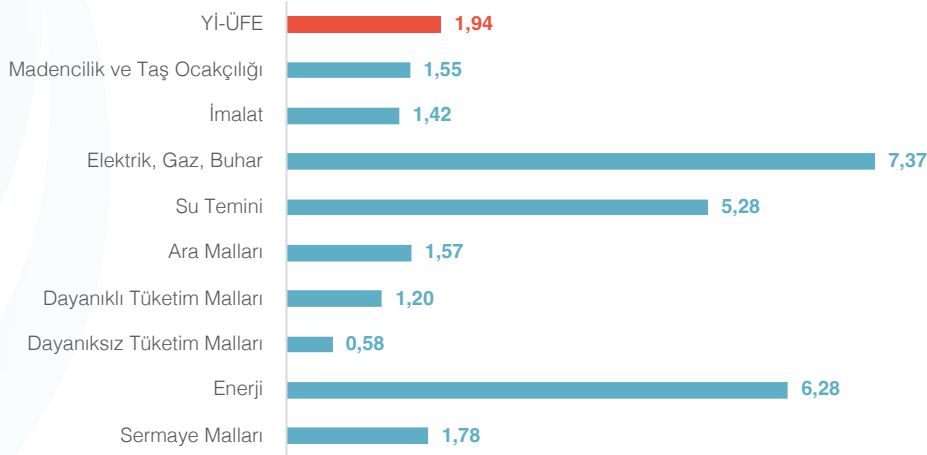
TÜFE Ana Harcama Gruplarına Göre Aylık Değişimler (%), Temmuz 2024

“Enerji Fiyatlarında Aylık %6,28’lik Artış”

Sanayinin dört sektöründe aylık değişimler; madencilik ve taş ocakçılığında %1,55, imalatta %1,42, elektrik, gaz üretimi ve dağıtımında %7,37 ve su temininde %5,28 oranında artış olarak gerçekleşti.

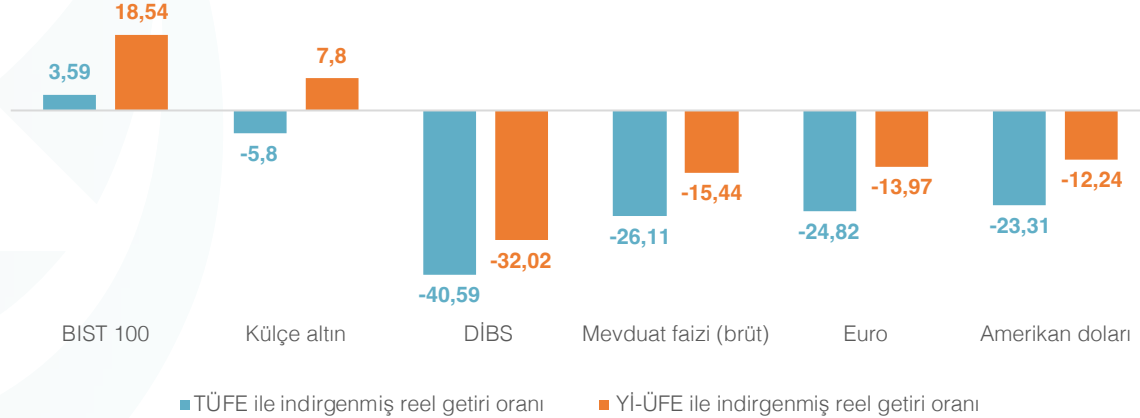
Yİ-ÜFE Aylık Değişim Oranları (%), Temmuz 2024

“Reel Getiri En Yüksek BİST 100 Endeksinde”

Finansal yatırım araçları yıllık olarak değerlendirildiğinde BİST 100 endeksi; TÜFE ile indirildiğinde %3,59 oranında, Yİ-ÜFE ile indirildiğinde %18,54 oranında yatırımcısına en yüksek reel getiri sağlayan yatırım aracı oldu. Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ise reelde %40,59 oranında yatırımcısına kaybettirdi.

Finansal Yatırım Araçlarının Yıllık Reel Getiri Oranları, Temmuz 2024

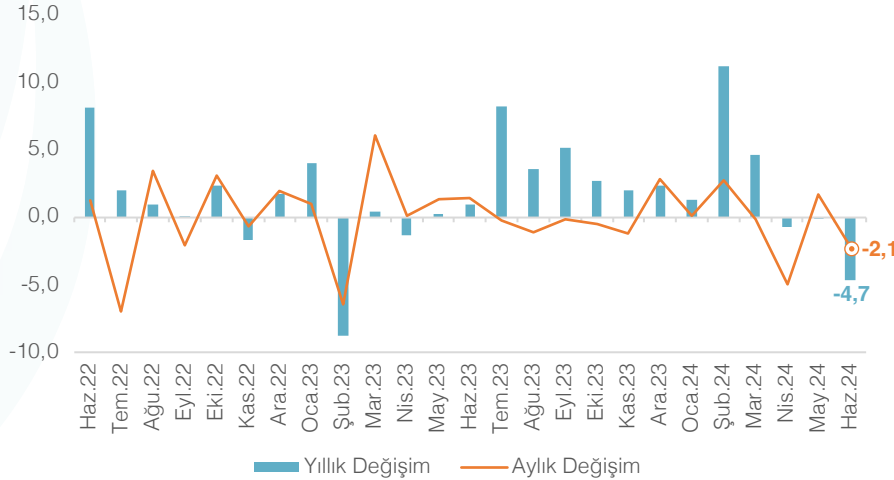
Kaynak: TÜİK

“Sanayi Üretiminde Aylık %2,1 Oranında Azalış”

Sanayi üretim endeksi haziran ayında bir önceki aya göre %2,1; bir önceki yılın aynı ayına göre %4,7 oranında azaldı.

Sanayinin alt sektörleri incelendiğinde; 2024 yılı haziran ayında madencilik ve taş ocakçılığı sektörü endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre %8,6; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü %15,2 oranında artış kaydetti. İmalat sanayi sektöründe ise %6,9 oranında azalış yaşandı.

Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (%)

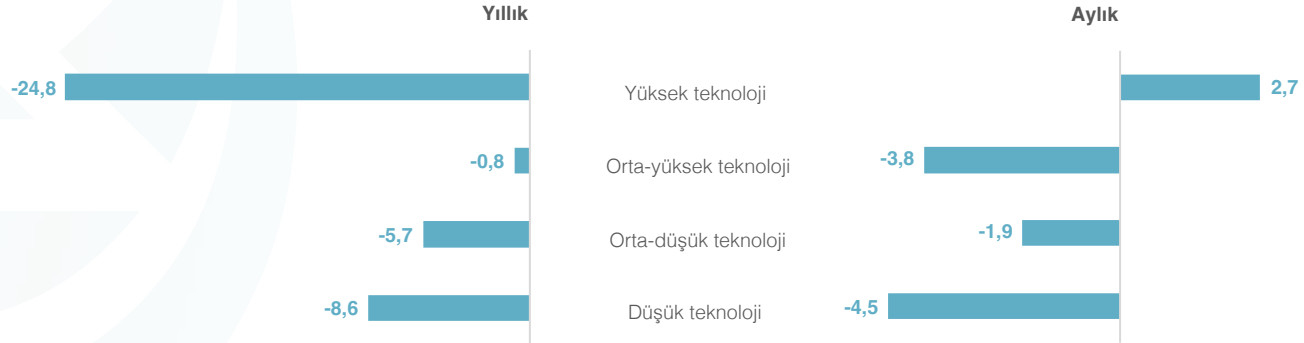

Kaynak: TÜİK

“Yüksek Teknoloji Grubunda Yıllık %24,8 Oranında Azalış”

Sanayi üretimi yüksek teknoloji ürün grubu haziran ayında bir önceki aya göre %2,7 artarken bir önceki yılın aynı ayına göre %24,8 oranında azaldı. Düşük teknolojlili ürünler grubunda ise sanayi üretimi bir önceki aya göre %4,5, bir önceki yılın aynı ayına göre %8,6 oranında azalış kaydetti.

Sanayi Üretim Endeksi Teknoloji Gruplarına Göre Değişim Oranları, Haziran (%)

Kaynak: TÜİK

İTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tasarım ve Hazırlık | Stratejik Araştırmalar Merkezi

itosamkurumsal

www.itosam.org.tr